

NOSTALGIJA ZA JEDINSTVOM

(Risto Vasilevski: *Srce kruga*, Arka, Smederevo, 2018)

Knjiga makedonsko-srpskog pesnika i prevodioca Rista Vasilevskog (1943), *Srce kruga*, prema napomeni izdavača, predstavlja srpsko izdanje knjige objavljene godinu dana ranije, izvorno, na makedonskom jeziku, pod nazivom *Оду во крџуом* (*Ode u krugu*, 2017) – za ovu priliku dopunjeno pogovorima aktualnih srpskih, makedonskih i rumunskih književnih kritičara i pesnika (Dušan Stojković, Sande Stojčevski, Jon Deakonesku).

Formalno ujednačena na spoljašnjem planu i heterogena sadržajem u svom unutrašnjem sastavu, knjiga *Srce kruga* okuplja sedamdeset pesama ujednačenog stilskog postupka, stiha i tona, ravnomerno razvrstanih u sedam, više motivski nego tematski, organizovanih ciklusa, *Krug u odama* („Božje stvari“, „Opšta melodija“, „Artefakti, potomstvo“, „Svetlosne i tamne tačke“, „Putovanje, senke“, „Sveta pesma“, „Ka savršenom“), kojima okvir daju prološka i epiloška pesma-ciklus (*Rasprskavanje sveta*: „Veliki prasak“ i *Svest o krugu*: „Iz raja“). Izuzev prološke i epiloške pesme-ciklusa, pesme unutar ciklusâ ističu se specifičnom strofičkom strukturom, gde se u jednoj ili dve završne strofe priziva žanr *ode*, koja se udvojenim značenjem nalazi i u naslovima pesama (na primer: „(O)da mozgu“, odakle je, naime, i preuzeta sintagma za naslov knjige). Dodatak čine toponimi i temporalna kategorija pesama, budući da je većina pesama datumirana, godinom, mesecom i mestom nastanka. Pesme nalikuju poetskom definisanju, nabranjanjima i katalogizaciji, inventaru apstrakcija i fenomena koji posežu za istorijom, mitom, antropologijom, civilizacijskim tekovinama, arhetipovima, kulturološkim referencama itd. Treba istaći da pesme uglavnom obiluju retoričko-didaktičkim sklopovima u skalama koje problematizuju poziciju glasa kao privilegovanog nosioca (sa)znanja, vrstu povlašćene pozicije sa koje se oglašava, ali ukazuje i na kolebljivu stranu čovekove prirode, njegovu nepotpunost, skepsu i zapitanosti o životnim svrhama kojima se zanosi. U širokom registru raspoloženja zbirka iscartava put od negacije do afirmacije, u čijoj se geometriji nalazi krug, a nakon čijeg „rasprskavanja“ nastaje novi svet. U pitanju je (post)apokaliptična vizija koja u fragmentizovanim artefaktima pronalazi polazište vlastitom pesničkom pismu i postupku. Ovim *dogadjem*, „rasprskavanjem kruga“, uslovno rečeno, kao počelom sveta, haosom, krhotinama razorene egzistencije, sasvim simptomatično i otpočinje knjiga *Srce kruga*.

Krug, kao polisemički simbol, osim što upućuje na cikličnost prirode, života, nedvosmišleno sugerše epsku sveobuhvatnost totalizujućeg spektra, težnju za celovitošću i sveukupnošću sveta kao ispunjenjem koje nadilazi horizont strogo čulno saznatljive zbilje. Vasilevski pokazuje napor da se približi metafizičkoj vertikali pesništva, koje delove tog duboko ranjenog, razbijenog pojavnog sveta nastoji da sakupi, imobilise i poveže u pretpostavljenu Celinu, kao večito kruženje života, materije. Iako postavlja *logos* u središte sveta, svojevrsni *modus operandi*, kao kognitivni centar koji omogućava životu da se razvija, kreće, pulsira u vremenu, *Srce kruga* Vasilevskog istupa i sa ontološkim dokazima o posto-

janju Boga. Ideji o Bogu čija se egzistencija uzima kao metafizička postavka zasnovana na pretpostavkama određenih formi mišljenja (teoloških, filozofskih, pesničkih) koje su međusobno povezane: „Bog je monada koja obuhvata jednu monadu i odražava u sebi njen sjaj“; „Bog je sfera / lopta čije je središte svuda, a obim nigde“; „Bog se nalazi u svakom delu samoga sebe.“ Kako u Bogu ne postoji podeljenost na delove, niti nizanje trenutaka, već apsolutna jedinstvenost i apsolutna istovremenost, krug se uzima kao oblik božje neizmernosti i večnosti, dok večnost, prema Tomi Akvinskom, liči na središte kruga.

S tim u vezi valja promisliti i idejno-stvaralačku stranu knjige, koja formom od sedam ciklusa/krugova od po deset pesama može da uputi na nastanak sveta, ali i sedmičnu izdellenost vremena, gde se u potenciranoj zaokruženosti može iščitati nostalgija za jedinstvom. Istovremeno, kosmičkom vizijom ukrštenom sa starozavetnom slikom Postanja, kroz poetsko uobličavanje, Risto Vasilevski evocira Danteovo, Bodlerovo i/ili Rilkeovo shvatanje apsoluta i stvaralački raspon. Pojedini pojmovi se, tako, apostrofiranjem prevode iz ravni predmetnog, profanog, čulno saznatljivog, u sferu preobraženog, apstraktnog, metafizičkog ili sakralnog, i obratno. Vasilevski konstatuje haotičnost modernog sveta, ali sugerije da se napuštena Celina može obnoviti, iako je vera modernog čoveka napustila tu mogućnost kao naivno obećanje, na šta navodi i moto knjige („Ako nema kome da se veruje, nema u šta da se veruje“). Budući da se do saznanja i vere dolazi sa zakašnjenjem, nakon dugog putovanja od rasapa destabilizovane zbilje do neprepoznate harmonije stvarnosti trenutka, od disbalansiranog sopstva do samorefleksije, pesniku je bilo potrebno da izgradi poziciju sa koje će se kao obezličena verbalna instanca iz svetih spisa, drevni učenjak ili tumač, obratiti zajednici sa nadom u kolektivnu svest i osećanja.

Kako je već nagovešteno, himnička intoniranost pesama u knjizi *Srce kruga* žanrovski je najpre determinisana naslovima, pa ipak, one ne skrivaju svoj panegirički zanos, afektivnost i patetičnost u veličanju različitih aspekata života, iskustva, ideja, fenomena, ili same materije vidljivog sveta. S druge strane, baštineći tradiciju antičke, klasične književnosti, sa poglavito (post)modernističkim senzibilitetom za doživljaj i percipiranje znakova aktuelne stvarnosti, Vasilevski delimično preinačava žanr *ode*: njen ton, stil i karakter pohvale. Polazeći od poslovičnog, retorički uzvišenog govora, pesnik, sa himnično uzvišenog, figurom inverzije i ironije, kao neizbežnog stilskog sredstva, hotimično silazi u snižen registar pesničkog govora, te neretko opredeljuje i za niskofrekventne reči u građenju pesničkog teksta. Odstupanje od konvencionalnog, tradicionalnog shvatanja ode primetno je već u pomenutom odnosu prema žanru: naslovljavanju pesama i hipertrofiranošću kojom se dodatno naglašava njen dualizam u obradi sadržinske komponente, odnosno, izdvajanja foneme o iz žanrovski determinišuće lekseme *oda*, crpeći simbolički potencijal iz njene grafije.

Prema stanovištu Žorža Pulea, nema „dovršenijeg“, „trajnijeg“ ni „postojanijeg“ oblika od kruga; od Euklida do moderne matematike, od točka do putanje kazaljki analognog časovnika. Prema tome, *metamorfoze* koje trpi ovaj nepromenljivi oblik tiču se smisla koji ljudski duh izliva u njega pridavanjem različitih značenja. Ona su rezultat promena u načinu čovekovog predstavljanja sveta sebi ili onoga što mu se čini najprisnijim sa unutrašnjim i spoljašnjim svetom, njegovom psihizmu i svesti o prostoru i trajanju. Oslanjajući se na amblematiku uroborosa, Risto Vasilevski implicira upravo životnu cikličnost, kretanje ljudske drame od neuređenosti do harmoničnog stapanja dihotomnih vibracija sveta u evociranom, ali nikada dostižnom divinizovanom apsolutu beskonačnog, u vraćanju večno istog.